

str. 283—287; pri enoti 887 Čulinović Ferdo, Jugoslavija izmedju dva rata. Zagreb 1961, manjka ocena Mirka Stiplovška, ki je bila objavljena v Zgodovinskem časopisu XVI/1962, str. 269—275; pri enoti 204 Mohorič Ivan, Industrializacija Mežiške doline. Maribor 1954, manjka ocena Jožeta Šorna, ki jo prinaša Zgodovinski časopis XII—XIII/1958—1959, str. 347—351, itd. To pa je seveda le obrobna pripomba in ne velja za bibliografijo del, ki so izšla leta 1969, in je priključena na koncu knjige kot Dodatek. Redakcija je namreč svoje delo v celoti zaključila z letom 1968, kljub temu pa je želela vključiti v bibliografijo tudi dela, ki so izšla v jubilejnem letu 1969, zato je razumljivo, da ni mogla hkrati vključiti tudi podatkov o ocenah in poročilih.

Posebno pozornost so avtorji posvetili registru (obsega kar 105 strani), s katerim uvajajo nekaj tehničnih novosti. V prvem, avtorskem registru so navedena poleg priimka in imena avtorjev del tudi imena sodelavcev, prirediteljev, urednikov, piscev predgovora, sklepa, dalje imena prevajalcev, ilustratorjev, recenzentov. Vse to je s kraticami tudi ustrezno navedeno pri posameznih osebah. Sledi register naslovov knjig z več avtorji, zbornikov antologij in podobno. Zadnji, predmetni register s posebno razporeditvijo in zvezo gesel in podgesel in opredelitvijo pojmov prinaša uporabniku knjige več splošnih kakor tudi detajlnih podatkov, kot jih je moč dobiti pri drugih registrih podobnih del. K širši uporabnosti knjige pomaga tudi vsebinsko kazalo, ki je prevedeno v francoščino, angleščino in ruščino.

Za sklep bi ponovili misel, ki je bila že velikokrat izrečena. V času, ko naše zgodovinopisje novejšega razdobja že teži k sintezi, so prav bibliografije z novejšo tematiko del pri znanstvenem delu nepogrešljive.

Anka Vidovič-Miklavčič

Lojze Ude, Slovenci in jugoslovanska skupnost. Založba Obzorja, Maribor 1972, 389 strani, 8°.

Knjiga je izbor člankov, ki jih je Lojze Ude v obdobju, dolgem skoraj petdeset let objavil v raznih časnikih in revijah in so dober pregled avtorjevega odnosa do mnogih v preteklosti in deloma še danes aktualnih problemov. Lahko jih delimo predvsem na tiste z znanstveno in tiste s polemično vsebino. V knjigi niso razvrščeni povsem po kronološkem redu, pač pa glede na razvoj problematike. Tako sledijo uvodnim besedam, ki so dejansko kratka avtobiografija, novejše razprave, objavljene v zadnjih letih, ki obravnavajo jugoslovansko idejo pri Slovencih in drugih Jugoslovanih od leta 1903 do konca prve svetovne vojne. Razprava Slovenci in jugoslovanska ideja v letih 1903—1914 obravnava odnos slovenskih političnih strank in struj, posebno gibanja prepodročencev do jugoslovanske ideje v tem obdobju. Že tu se srečamo z vprašanjem alternative novoilirizem ali slovenstvo, torej s problemom, ki se pozneje pojavi v marsikaterem polemičnem članku. S tem v zvezi je zanimiva objava rezultatov ankete, odgovorov slovenskih in nekaterih drugih, v glavnem hrvaških intelektualcev na vprašanja o možnosti zlitja južnih Slovanov v en narod. Vprašanja je zastavilo leta 1912 v šesti številki revije Veda njeno uredništvo, odgovori pa so bili objavljeni v naslednjih številkah in kažejo odnos nekaterih mislecev tistega časa do teh problemov. Sledi razprava Deklaracijsko gibanje

na Slovenskem, kjer je predvsem opisana reakcija tako nemškega kot slovenskega prebivalstva v slovenskih deželah na majniško deklaracijo in stališče nekaterih voditeljev klerikalne stranke, zlasti Sušteršiča in Korošca do trializma oziroma neodvisne Jugoslavije. Razprava Upori slovenskega vojaštva v avstro-ogrski armadi podaja sliko ne samo upora v Judenburgu, ampak tudi še nekaterih drugih, tako na primer upora 2. strelskega polka v Codroipu 24. oktobra 1918, katerega se je Ude celo udeležil. Zanimiva je ugotovitev, da med vojaštvom nemške narodnosti skoraj ni bilo uporov. V Recenziji petih spisov iz zgodovine prehoda iz Avstro-Ogrske v Jugoslavijo, to je del dr. Srdjana Budisavljevića, dr. Hamdije Kapidžića, dr. Bogdana Krizmana, dr. Anteja Mandića in dr. Dragoslava Jankovića je ob kritičnem pristopu nakazan marsikateri doslej še nerešeni problem iz tega časa. Avtor na primer nalaga krivdo za izgubo Koroške Narodnemu svetu, češ da je v prvih mesecih po razsulu Avstro-Ogrske premalo poskrbel za odločen vojaški nastop, kar pa je po mojem mnenju vprašljivo, če pogledamo negotove razmere, ki so nastale ob prevratu in razpadu črnozulte monarhije. Dalje je tu vprašanje vloge socialnih nemirov v tistem času, zlasti stavke nemških železničarjev in poštarjev v Mariboru in upravičenosti Kardeljevih besed, na strani 314 v Razvoju slovenskega narodnega vprašanja, s katerim označi Korošca in Žerjava kot voditelja radikalnih struj jugoslovanskega gibanja, ki so nastopale »s forsiranimi nacionalističnimi gesli, slovenskimi in jugoslovanskimi, da bi z njimi paralizirale revolucionarno socialno vrenje delovnih množic«. Ude kljub trditvam nekaterih raziskovalcev tega problema ugotavlja, da je bilo socialnih nemirov z boljševisko noto na področju Slovenije malo, ne dosti več pa v drugih jugoslovanskih pokrajinah.

Zatem kronološko sledijo članki iz obdobja med obema vojnama, objavljeni v Avtonomistu, Slovcu, Mladini, Svobodni mladini, Socialni misli, Sodobnosti in še kje. Ne bi se spuščal v vsebine posameznih člankov, v splošnem pa lahko rečem, da avtor išče odgovore na vprašanja, kaj je narod, kako je nastal, kaj je njegovo bistvo, vse to zlasti v zvezi s slovenskim narodom (članek Kaj je narod in ali smo Slovenci narod ali ne). Mislim pa, da tu avtor na vprašanje ne odgovori zadovoljivo, se ponekod spušča v samovoljno razlago nekaterih pojavov, zlasti pri obravnavanju nastanka narodov in da tu in tam pretirava s pomenom narodnega principa. Polemike odkrivajo živahno razpravljanje o temeljnih gospodarskopoličnih in kulturnih problemih Jugoslavije do diktature kralja Aleksandra. Poleg boja jugoslovenstvu, v katerem je Ude videl predvsem zaupanje v kulturno, moralno in tudi politično moč slovenskega naroda in iskanje le-te v širšem, jugoslovanskem okviru, pri čemer je morda preoster in preveč brezkompromisen, se zavzema za federativno ureditev države in avtonomno Slovenijo. Tedaj se je za to zavzemala tudi klerikalna stranka, zato se ji je politično približal, čeprav je hkrati poudarjal, da se z njo načelno v marsičem ne strinja. Po vstopu klerikalcev v vlado se je Ude pridružil krogu okrog Mladine in Svobodne mladine. Tedaj se je ukvarjal tudi z vprašanji slovenske kulture in umetnosti ter odnosom politika-kultura. Sem spada tudi polemika z Josipom Vidmarjem ob Vidmarjevi knjigi Kulturni problemi slovenstva.

Aleksandrova diktatura je prekinila Udetovo udejstvovanje v javnem življenju. Umaknil se je v Slovenske gorice in se nato v Lenartu posvetil odvetni-

škemu poklicu. Postal je član Slovenskega društva in član akcijskega odbora kmečko-delavskega gibanja, organizacij, v katerih so imeli velik vpliv komunisti, s katerimi se je tedaj precej zbližal. Malo pred vojno je objavil zopet nekaj člankov, med njimi tudi Nekaj pripomb k sodobnim razmišljanjem Andreja Beličana, ki je po mojem mnenju ena njegovih najboljših polemik. V njej je radikalno obračunal z miselnostjo nekaterih komunistov — pojav je bilo tedaj opaziti po vsej Evropi — ki so odobraval pakt med Nemčijo in Sovjetsko zvezo in niso več v nacistični Nemčiji videli centra reakcije in imperializma.

Kmalu po izbruhu vojne je avtor pristopil k OF, četudi je potem, kot pravi sam v uvodu, zašel kdaj pa kdaj v konflikt z njenimi voditelji, ko se na primer ni strinjal z likvidacijami izdajalcev. V člankih iz vojnega obdobja je zopet napadel jugoslovenstvo, razpravljal o povojnih mejah Slovenije, pri čemer se z nekaterimi radikalnimi možnostmi (izselitev tujega prebivalstva na novo priključenih ozemljih) danes človek ne more strinjati, je pa seveda treba upoštevati čas, v katerem so bile nakazane. Spis Nov slovenski človeški lik je prav tako, tudi po bobnečem stilu dokument časa, v katerem je nastal.

Povojnih polemičnih spisov je malo. Avtor se je očitno bolj posvetil znanstvenemu delu.

Na koncu moram reči, da se mi od vseh objavljenih zdi slab le zadnji, in sicer spis Konkretnost Braca Rotarja, objavljen leta 1966 v reviji Prostor in čas, v številki 1/2. Ude tu ne kritizira Rotarjevih besed glede na to, kako so bile mišljene, pač pa glede na to, kako jih je sam razumel. Zato udarja mimo.

Tako znanstvene razprave, ki zaslužijo vso pozornost, zlasti pozornost zgodovinarjev, so tudi drugi članki vredni, da jih preberemo, saj lepo odsevajo vrsto problemov, ki so se pojavljali v slovenskem prostoru v tem stoletju. Zelo bi bilo zaželeno, da bi avtor Lojze Ude objavil še izbrane razprave in članke o boju za severno mejo, kjer je bil sam prisoten in o čemer je tudi veliko pisal.

Janez Peršič

Pazinski Memorijal 1970. Pazin 1971, 221 + (III) strani, 8°

Prvega marca 1970 je istrski Čakavski sabor na pobudo svojega upravnega odbora ter kulturnih in političnih delavcev Pazina osnoval Pazinski memorijal, ki naj bi deloval kot »katedra za izučavanje novije povijesti istarskih Hrvata, tj. kao istaknuta istarska znanstvena i kulturna tribina«. V letu osnovanja si je »memorijal« zadal nalogo, da pripravi proslavo 100-letnice prvega istrskega časnika Naše sloge. Proslava je obsegala tudi znanstveno posvetovanje o temi Razvoj hrvaškega tiska v Istri od Naše sloge do danes. Zborovanje je bilo v Pazinu 26. in 27. septembra 1970, nastopilo je 10 referentov. Referati so izšli leta 1971 v Pazinu kot druga knjiga zbornikov Čakavskega sabora (urednik Matej Jeličić) pod naslovom Pazinski memorijal 1970; zbornik vsebuje še diskusijske prispevke štirih udeležencev ter otvoritvene in zaključne besede predstavnika organizatorja ter pozdrave zborovanju. Objavljeni so bili vsi prebrani referati.

Štirje prispevki z zborovanja so bili posvečeni listu Naša sloga. Petar Strčić je v Oko pokretanja Naše sloge (str. 17—37) govoril o začetkih lista, ki je prvič